

Butlletí

del

Centre Excursionista de Catalunya

A TRAVERS DEL CANIGÓ

(Acabament)

II

EXCURSIÓ ESTIUENCA PER LES VALLS DE LA COMALADA Y DE CADÍ.
ASCENSIÓ A LA PICA DE BALATJ

EN l'excursió ressenyada en el número anterior havíem atravesat la serralada canigenca de desde Prades, en la vessant del Conflent, fins a Arles, en la del Vallespir, aon donàrem aquella per acabada. En la que ara anem a ressenyar ho férem al contrari: pujàrem per les vessants del Tech y férem la davallada per les de la Tet, seguint un itinerari completament diferent de l'anterior.

Prenent per punt de partida la mateixa vila d'Arles, aon la darrera anyada havíem acabat la nostra excursió per les encontres canigenques, ens preparàrem a reprendre la nostra interrompuda passejada per aquelles hermoses valls y trencades serralades.

D'ARLES A CORSAVÍ, MONTFERRER Y PRATS DE MOLLÓ

D'Arles-sur-Tech a Prats de Molló hi han 22 kms. de bona carretera, que continua fins als banys de La Preste. Si bé'l trajecte aquest es ben important, es de recomanar també, pera'l qui vulga fer-lo a peu, seguir l'itinerari cap a Corsaví y Montferrer, retornant a la carretera prop el poble d'El Tech, pera remontar-la després fins a la mateixa vila de Prats de Molló.

Nosaltres sortírem per la carretera de Prats y, després d'atruessar el Riu Ferrer, nascut sota'ls cims de Batera, emprenguerem a mà dreta la carretera vehinal de Corsaví, que, enlairant-se per entremitg de prats y pomerars, y entrant després per espès bosc de

castanyers, guanya en cosa d'una hora la carena o contrafort que separa la vall del Riu Ferrer de la del riuet de la Fou. Deixant prop del Mas de les Balmes el corriol que als pocs minuts porta a les pregones gorges de la Fou, se segueix la carretera, desde la qual se domina tota aquella alta vall reclosa per les pelades serres del coll de la Cirera, que haviem resseguit en nostra anterior excursió. A poc, la carretera revolta, ovirant-se de cara a mitg-dia'l poblet de Corsaví, recolat sota vessants aplebades y dominat per les enasprades runes del seu antic castell senyorial. Pocs minuts abans d'entrar al poble's deixa a mà dreta l'antiga y enderrocada iglesia de Corsaví, de fàbrica romànica, de nau de canó apuntat, consagrada en 1158.

Corsaví o Cortsaví està situat a 790 m. d'altitud, dominant les pregones afraus de la Fou, tenint al bell dessobre bonic horitzó de serres en perspectiva. Té unes 770 ànimes, no oferint, per altra part, res de notable. La distancia que'l separa d'Arles, pel camí ressenyat, es d'hora y mitja aproximadament.

De Corsaví pot seguir-se'l camí carreter que va dret als Meners y coll de la Cirera, del que ja havem parlat en nostra anterior excursió. Nosaltres seguirem en direcció a mitg-dia cap a Montferrer, distant cosa de cinc quarts d'hora.

Al sortir de Corsaví s'agafa un viarany per sobre'l riuet de la Fou, atravesant el riueral a cosa de mitja hora per un atapahit sot de verdor, pujant després a la casa Madaloc de Dalt, y seguint per entre conreus y prats montanyencs fins al coll de l'Olleta (1.030 metres d'alt.). Desde aquest collet s'ovira bell cop de vista; ses propies vessants van extenent-se cap a ponent fins al cim del Costabona, formant la vorera esquerra del Tech. Montferrer se veu als peus, pintorescament emplaçat dalt de rocosa serra, regada per aquell riu que corre per la fondalada, entremitg d'ufanoses arbredes. L'esguard queda reclòs per l'enlairada serralada que desde'ls colls d'Ares y Malrem s'enginglera per les serres de Serrallonga y Sant Llorenç dels Cerdans, corrent cap a llevant fins a les mateixes Alberes y enasprat Puig Neulós.

Ab un quart d'hora's va del coll de l'Olleta al poble de Montferrer, situat a 825 m. d'altitud, sobre espadada cinglatera, recordant-nos l'antiga mansió senyorial dels Vescomtes de Castellnou. Montferrer té unes 670 ànimes. La seva iglesia parroquial es romànica, ab volta apuntada sostinguda per acarrauats paraments. La porta, oberta a la banda de mitg-dia, està formada per senzilla arquivolta sostinguda per dugues columnes. Lo que guarda de més

notable es el sarcòfac colcat sota l'escala de pujar al chor, ab l'epitafi de Dalmau de Castellnou (mort en 1322) y Pere y Beatriu de Castellnou (morts en 1307). La torra campanar, situada a un de sos costats, es de forma quadrada, com la major part de per aquells encontorns.

De desde Montferrer pot anar-se a buscar el viarany que, remontant la rivera de la Comalada, va desde'l Tech fins a l'ermita de Sant Guillem de Combret. Nosaltres seguirem el camí que per ràpida baixada'ns portà en cosa de mitja hora al peu de la carretera de Prats de Molló, en el mateix pont del Pas del Llop, a uns 8 kilòmetres de la vila d'Arles.

Tota la fondalada del Tech està rublerta d'exuberant vegetació, hermozejada per la verdor de sos prats y atapahides boscuries.

Deixant a la vorera dreta del riu la carretera que en cosa de dugues hores porta a Sant Llorenç dels Cerdans, se segueix remonant el propi Tech en direcció SO., disfrutant de bells y agradívols cops de vista sobre abdues vessants. Abans d'atravessar la rivera de Reart, y en una recolzada que fa la carretera de Prats, se veu trencar sobtadament cap a mitg-jorn la de Sant Llorenç, que seguia quasi paralelament y que ara retomba, endinzant-se per l'interessant vall de La Quera. Poc més amunt se troba la vall del Galdares, que s'obre a nostra esquerra, essent el recull de les torreneres del Coral, Malrem, Pontarró y de les Falgueres, y per sobre la que poden ovirar-se les enlairades torres de Cabrenys, gayament situades al cim de l'aspra serralada.

Als 6 kilòmetres del pont del Pas del Llop se troba'l pont de la Verge Maria, en l'enforcament ab la carretera de Serrallonga y La Menera, que dista menos de tres hores, y desde on pot anar-se en quatre més fins a Camprodon, passant pel coll de Malrem, entre la serra de Monàs y la de Montfalgars.

Als 2 kms., y després de passar per bonic engorjat y per entre atapahit castanyerar, s'arriba al poble d'El Tech, al peu mateix de la carretera y a l'enforcament del riu Tech ab l'esquerpa vall de la Comalada, que s'obre a sa esquerra y va endinzant-se fins les mateixes entranyes de la serra canigonenca.

Al sortir del poble d'El Tech, que compta escassament uns 550 habitants, la carretera va enlairant-se per abruptes penyalars, dominant el riu, que s'escorre encaixonat sota emmurallada cinglatera, formant l'engorjat de Baus de l'Ase, que es sens dubte un dels llocs més encisadors de tot el trajecte que portavem recorregut. El riu va revoltant per aquella hermosa fondalada, mentres la

carretera va pujant sobtadament, resguardada per bona barana sobre'l precipici que dóna al riu. La vall, reclosa pels contraforts del Canigó y la serra que, desprenent-se del Puig Colom, la separa de la del Galdares, està poblada de grans boscuries que acaben de donar caràcter a n'aquell deliciós lloc.

En una darrera recolzada que fa'l riu deixa a l'esquerra'l tor-

Clixé de Juli Soler

PRATS DEL MOLLÓ

rent de La Figuera, format sota la serra de Vernet, y, després de passar per entre dretes y enlairades barrancades, rublertes de castanyerars, se veu aixamplar la vall, ovirant-se a poc la xamosa vila de Prats de Molló, a 7 kms. del poble d'El Tech.

L'important vila de Prats de Molló, en l'alta vall del Tech, està situada a uns 745 m. d'altitut, al peu de l'emmurallat cercle format pel propi Canigó, les Esquerdes de Rojà, el Roca Colom, el Costabona y les serres de Montfalgars y Serrallonga. La població es d'aspecte agradable; ses cases estan arrapades per la costaruda pendent que domina la seva iglesia parroquial, d'alta y espayosa nau, obra del segle XVIIe segurament. L'actual torra campanar, de mitjants del segle XIIIe, es d'estil romànic y ha sofert moltes

modificacions. Son capsal a quatre vessants fou construït en 1634. La població de Prats, que actualment té uns 2.480 habitants, està envoltada per emmarletades muralles ab quatre portals que hi donen accés. Avuy dia es considerada encara plaça forta, tenint la corresponent guarnició militar. Sos encontorns són molt pintorescos, ombrejats per atapahides arbredes y rublerts de frescos prats y abundoses fonts que són molt visitades pels forasters que a l'istiu hi acuden en busca del clima fresc y sanítós que fa ben agradívola l'estada en aquesta xamosa vila.

Prats de Molló es un bon centre o punt de partida pera les excursions a través de la serralada canigonenca. Pera anar-hi desde nostra terra són de recomanar, a més de l'itinerari més usual de la ferrada via Port-bou, Elna y Arles, seguint després per la còmoda carretera fins a la mateixa vila de Prats, els que parteixen de les importants poblacions de Figueres y Camprodon: el primer, més llarg y penós, passant per Massanet de Cabrenys y Sant Llorenç dels Cerdans; el segon, passant per qualsevol dels colls del Pal, Pregon, d'Ares o de Malrem, òberts en la gran serralada pirenenca, que avuy fan servir de ratlla pera separar dos troços d'una sola patria.

DE PRATS DE MOLLÓ A LA VALL DE CADÍ, PER LA COMALADA ASCENSIÓ AL PIC DE SET HOMES

Dels diferents itineraris que poden seguir-se pera anar desde Prats a la vall de Cadí, són, sens dubte, els més importants y atractívols, els que poden fer-se remontant les interessants riveres de La Parcigola y La Comalada. Deixant la descripció del primer a nostre bon company senyor Gaza, anem a ressenyar el segon, que es el que nosaltres seguirem en aquesta interessant excursió.

Sortint de la vila pel costat de la Ciutadela, se puja per entre costarut rocam cosa de 25 minuts. Allavors se deixa a mà esquerra el camí que segueix cap al pla de Lloses y colls de Comelles y serra Vernet, y, emprenent un corriol a mà dreta, s'arriba en cosa de 20 minuts més a la collada de Cabanelles (1.125 m. d'alt.), descobrintse als peus la riallera clotada de La Figuera, ab sos escampats vehinats rodejats de conreus y boscuries, per entre'ls quals segueix baixant el camí fins al propi clot de La Figuera, que s'atravessa a un quart de distancia del coll esmentat. El camí va pujant sensiblement per l'altra vessant, entremitg d'extensos pasturatges y deliciós boscam, fins arribar als tres quarts d'hora al coll d'en Sé (1.375 m.

d'altitud), rodejat de grossos penyals que, ressortint per entre'l gלבatge, donen nou aspecte a n'aquells encontorns. Al nostre darrera tenim la joliva vall de La Figuera, que acabem d'atravessar, y a nostre enfront s'escorre tota rondinaire l'hermosa rivera de La Comalada, que anavem a cercar.

Tot serpejant per entre espessa fageda, se puja en un quart escàs al coll de la Creueta (1.400 m. d'alt.), obert sobre la trencada cinglera de Roques Roges, descobrint-se al fons de la vall l'ermita y sotlada de Sant Guillem de Combret, aon no havíem de tardar gaire a arribar-hi. Vorejant per dessota de la serra Vernet, y guiats pel constant remoreig de l'aigua que saltironejant ací y enllà va esmunyint-se riveral avall, destriant-se al tocar en dura roca o amagantse al bell dessota d'alguna de les congestes que per allí poden ovirar-se, davallàrem fins a l'hospitalari mas de Can Picotós, el més enlairat de tota aquella encontrada y la darrera casa que havíem de trobar durant aquella jornada y bona part de la següent.

A tret de fona de Can Picotós, y dalt d'encinglerat turonet dominant aquella petita vall, hi ha l'ermita de Sant Guillem de Combret. L'actual capella, encara que molt antiga, no es pas la primitiva construcció que allí va aixecar-se: sens dubte es ja la mateixa que en l'any 1195 fou donada al monastir d'Arles pel bisbe d'Elna, Guillem II. L'actual construcció es de volta baixa de canó seguit; ses parets són de més d'un metre de gruix, ab senzills y primitius forats que hi deixen entrar dèbil claror; la teulada es feta de feixugues lloses sobre les quals s'enlaira esbelta espadanya. Sa tradicional campana, forjada en forma de mitra y ab antipatic sò d'esquella esquerdada, resta encara allí recordant al poble bondadós la existencia del sant patró d'aquella rodalia. Prop de l'ermita hi ha abundosa y regalada font que surt per entre hermosa vegetació, allavors en ple esclat primaveral, que hermozejava tot aquell prat, en el que també hi tenen vida alguns arbres centenaris.

Sant Guillem de Combret se troba a uns 1.360 m. d'altitud y a unes dues hores y mitja de Prats de Molló.

Desde Can Picotós en amunt el paisatge no pot esser més hermos. El riu va davallant per la fondalada entremitg de deslligat pedregam, y abdugues vessants formen un engorjat pel qual va enlairantse'l camí entre rocs y fagedes. A la mitja hora llarga de Can Picotós retrobàrem el camí deixat a poc de la nostra sortida de Prats de Molló, y que, passant per la serra Vernet, se bifurca en els dos viaranyes que's dirigeixen l'un cap a la vall de La Molina y pla de les Xicoyes pera atravessar la serralada pel coll de Bocacers, y l'altre

cap a la font dels Abeuradors y camí que nosaltres seguíem, al qual s'ajunta a la mitja hora de la bifurcació esmentada. La serra Vernet s'aixeca a nostra esquerra a una altitud de 1.825 m. sobre'l nivell del mar. A la dreta la serra del Roc Negre'ns tanca l'espai.

Als pocs minuts de la darrera bifurcació s'arriba a un hermós planell rublert de pasturatges al bell mitg del qual s'aixeca la jaça

Clixé de D. Girona

SANT GUILLEM DE COMBRET

de La Comalada. El riu s'esmuny a la nostra dreta per entre les penyes triturades, que arriben fins a la mateixa fondalada. A la mitja hora's troba la Jaça Vella en altre planell, en el que mandrosament hi pasturava gran ramada, fent-nos sentir el to sempre escayent de ses variades esquelles. A nostra esquerra tenim l'altívol puig de la Gallinaça, y al nostre redós una serie de pics y cimals de ferrenya estructura, esquerps, nusos y plens de desfet rocam, que donen caràcter d'encisadora tristesa a n'aquella enlairada vall.

Seguint sempre'l curs natural de l'aigua y passant pel bell des-sota del pla dels Badells y de la Portella dels Isarts, que separa la serra Gallinaça del pic de Set Homes, s'arriba a la font del Roc Negre, distant dugues hores de Sant Guillem de Combret. Aquest lloc es hermós a tot ser-ho. A nostre enfront tenim aquell tancat murallam que'ns barra'l pas, ovirant al bell damunt la Portella de La Comalada o del Canigó, a la que semblen fer de guaites eternals els espadats cims de Tretze Vents y Set Homes, que coronen tota aquella immensa serralada que havíem d'escalar. Girant la vista enrera, veyem a volt d'aucell la têtrica vall de La Comalada obrint-se als nostres peus y córrer cap a la vall del Tech, que creyem endevinar als peus de les serres de Serrallonga y Sant Llorenç dels Cerdans, que per aquell indret limitaven nostre esguard.

Deixant a mà dreta'l perdedor viarany que en cosa de tres quarts puja al cim del Tretze Vents, seguirem vall amunt en direcció a La Portella. A pocs minuts trencàrem a l'esquerra y, escalant penosa tartera, guanyàrem l'aresta, sobre mateix del amagat estany de La Comalada, que en forma de colossal embut, y en mitg d'un terror aon sols la desolació sembla regnar-hi, se veu al peu de grossa congesta que s'arrapa fins al cim mateix de l'espadat Set Homes: ses estancades aigues no tenen pas més sortida que les filtracions, que després donen lloc a nombroses y riques fonts.

Fent grans esforços, y ovirant ja nous horitzons vers la vall de Cadí y enlairada pica de Balatj, a la que saludem ab vera joia, va fent-se aquella fadigosa ascensió per entre'ls trencats penyalars d'aquella cantelluda y trocejada carena, fins arribar, en cosa d'una hora, desde la font del Roc Negre al cim del pic de Set Homes (2.750 m. d'alt.).

Es aquest pic un dels més importants del Canigó: sols l'aven-tatgen en altivesa son vehí Tretze Vents, en cosa de 15 metres, y la Pica, en cosa de 35. Està situat en la mateixa carena de l'alta serralada partió d'aigues de les grans vessants del Conflent y Vallespir, tenint a ponent el cim de Bassibés y coll de Bocacers, distant també una hora llarga. Desde'l seu cim se disfruta de be'l panorama sobre tota la regió, y principalment sobre les valls y rieres de La Comalada, Cadí, Llipodera y La Molina, que envolten son gegantesc macís. El cop de vista sobre'ls demás cims del Canigó y restant del Pireneu no pot esser també més encisador.

Pel qui no vulga fer aquesta penosa escalada, es de recomanar que desde la font del Roc Negre vagi seguint fins a La Portella del Canigó, distant una mitja hora, y faci l'ascensió al vehí Pic Rojat,

que es també un esplèndid punt de vista sobre tots aquells encontorns.

Del coll de La Portella al fons de la vall de Cadí hi ha prop d'una hora de forta baixada. En mitg d'un hermós desordre de tarteres y esllaviçades, sense camí ni corriol, y procurant salvar les

Clixé de D. Girona

PIC DE SET HOMES Y ESTANY DE LA COMALADA

nombroses congestes que per allí hi havien, començarem aquella fadigosa davallada per dreta pendent que'ns esperonava a fer camí sense perdua de temps. Per últim, y després d'algunes reposades, arribarem al fons de la vall poc més amunt de les antigues barraques de Cadí.

Tot remontant el riu, que corre joguinejant per entre les roques y amagant-se per sota la neu que a grans clapes hermo-seja encara tota aquella fondalada, anàrem seguint amunt fins arribar als poètics estanyols, gayment situats al peu de l'imponent cercle de Cadí,

format per la Pica, el Puig Sec, el Tretze Vents, el Pic Rojat y el Set Homes, que tanquen completament aquella esquerpa vall.

Allí trobarem nosaltres el nostre bagatge, que havíem enviat desde Prats de Molló; y com aquell era'l lloc final de la nostra jornada, allí havíem decidit fer nit a fi de no tenir de fer y desfer el camí del xalet, distant hora y mitja, ens preparàrem a aixecar la nostra tenda de campanya, que al poc temps quedà montada, saludant allavors sorollosament y ab tot entusiasme la bandera catalana que li serveix de digne remat. Que bé hi escau l'ensenya de nostra patria en aquell troç de Catalunya que tants records y anyorances sab evocar-nos!

Era ja al cap-vespre quan ens refugiàrem dintre nostra tenda, reparant les nostres forces ab un frugal sopar de montanya. Allí'ns estavem arraulits a l'entorn de l'olla fumejanta y esguardant el foc, que llengotejava a la part de fòra, quan, recordant-nos que'ns trobavem a la nit de Sant Joan y en un lloc rublert de belles tradicions y fantàstiques llegendes, sublimades per l'excelsa poesia del nostre poeta Jacinto Verdagner, ens disposàrem a visitar en aquella hora trista aquells hermosos encontorns, ont hi jauen els poètics estanyols, estada tradicional de les fades llegendaries. Envolquellats ab nostres mantes y a la claror de potentes bengales nos dirigírem a la vora dels placèvol estanyols. Aquests no tenen pas gran importancia; però, vistos allí, en el cor d'aquella imponent serralada, envoltats de la gran desolació que arreu regna en aquella clotada y en aquella hora trista y solitaria, l'efecte que sa visió'ns produïa no pogué ésser més grandió y ple de benhaurat encís. Aquelles tranquiles aigues y imposants serralades, vistes en mitg de la corprenedora vesllum d'aquella capvesprada, y iluminades per les flames vermelloses dels focs de bengala, produïen un efecte misteriós y fantàstic en harmonia ab el caràcter d'aquelles afraus y ab els impulsos de nostra fantasiosa imaginació, un bon xic despertada per les agradoses emocions sofertes al davant de tanta grandiositat y bellesa de que havíem pogut gaudir durant aquella diada.

Després de dirigir un darrer esguard a l'alterosa Pica que l'endemà havíem d'escalar, y que allavors sols se veyá formant confosa y colossal carcanada, retornàrem a nostra tenda, ont ens disposàrem a descançar de la mellor manera possible. A la poca estona la quietut més completa regnava al nostre entorn: tot dormia en aquella encontrada; la Natura reposava de ses fadigues, y sols les remors d'un fred ventijol arribava fins a nosaltres.

ASCENSIÓ A LA PICA DE BALATJ (2.785 m. d'alt.)

Pera anar de la vall de Cadí a la Pica hi ha sols un camí que forçosament han de seguir tots els que vulguin petjar aquell alterós cim. Nosaltres ens prepararem a seguir-lo, encara que dubtant de l'èxit de la nostra projectada ascensió. Desde'l pla de Cadí s'ovirava una congesta al bell mitg de La Xemeneya, que, ocupant-la de part a part, ens feya témer, ab molt fonament, que, barrant-nos el pas, ens privaria d'arribar al cim tant desitjat que volíem escalar en aqueixa excursió.

Era de bon matí. El sol naixent tot just il·luminava ab sos raigs esplendorosos els cims més enlairats d'aquella aspra serralada, quan deixavem aquell hermós pla, emprenent la costa per un viarany molt ben traçat, que es el que comunica les dugues valls de Cadí y de Balatj. Anant revoltant per aquell estimball y dominant sempre aquella encisadora regió de Cadí, s'arriba al quart d'hora dels estanys a l'enforcament d'aquest camí ab el petit viarany que baixa de la Pica.

Deixant aquell a mà dreta, se segueix per sobre gros estimball de clapices y esllaviçades, fins arribar en un quart més al collet que, separant les dugues carenes de la Pica y del Barbet, dóna accés als atrevits excursionistes que desde la clotada de Balatj fan l'ascensió a la Pica, arrapant-se per la Bretxa Durier. Aquest pas es difícil de veres y un bon xic arriscat pera'l que no estigui molt acostumat a n'aquestes ascensions. Desde'l coll es verament esfehidor mirar cap aquella paorosa fondalada a més de 300 metres de desnivell, no veyent-se, a causa de la dreta pendent, aquell estret replec de montanya que va desde la gelera que jau allí al fons fins al coll on nosaltres ens trobavem.

Als pocs passos s'arriba al peu de la renomada Xemeneya, per la que s'ha d'acabar de fer aquella interessant escalada. Pujant per aquella recta pendent de prop de 50 graus, van guanyant-se'ls desnivells formats per aquella barroera graonada oberta a la penya y que'ns-e separa del cim, que tenim a cosa d'un centenar de metres sobre'l nostre cap.

Quasi sense tombar-nos a mirar al nostre darrera aquella encinglerada obertura, arribarem a tocar aquella congesta que tantes engunies ens havia donat, y, passant per un de sos costats, per on tot just podíem apoyar nostres peus, continuarem feliçment fins al cim dominant de tota aquella extensa comarcada, de quals bel·leses anavem gaudint durant les nostres passejades per aquells indrets.

La Pica de Balatj o del Canigó, que durant molt temps se cregué que era'l pic més enlairat dels nostres Pireneus, està constituïda per petita plataforma rodejada d'hermoses cingladeres y que temps enrera estava quasi completament ocupada per una barraca de pedra seca que avuy se veu tota enrunada. Sa extensió es escassament d'uns 8 metres de llargada per 5 d'amplada.

Ajaçats descuidadament sobre aquell rocam, a una altitud de 2.785 metres sobre'l nivell del mar, recorreguerem ab nostre esguard tota la terra catalana oviradora desde aquell encastellat mirador. Allí la vèyem la nostra Catalunya, extenent-se a nostres peus de desde l'emboirada plana del Rosselló y llunyanes Corberes, fins a n'aquells cimals que coronen les anyorades serralades del Pallars y montanyes Malehides, tota una, tota hermosa, encara que repartida entre dos Estats famolencs que hi han mercadejat a costes de nostra propria sang.

De desde la Pica, qual panorama es encara molt superior al que s'ovira desde'l vehí puig Barbet, pot ben bé fer-se càrrec de la forma orogràfica de la regió del Canigó. Sense estar situada al bell mitg d'aquesta gran regió, pot considerar-se-la com el centre natural d'aquelles soperbes serralades. Del seu cim arrenquen les diferents branques canigonenques que donen origen a n'aquelles delicioses valls y feréstegues reconades. Cap al NO. hi està estrebada la carena que, surmontada pel pic de Casamí, trenca vers ponent, separant la vall de Sant Vicens de la de Cadí; a son costat, y més en direcció N., se desprèn altra carena que en el proper pic de Canigó de Fillols (2.413 m. d'alt.) bifurca en altres dugues, separant la vall de dit nom de ses vehines de Sant Vicens y de Balatj. En direcció NE. sa desprèn, formant un arc de ferradura, l'enlairada carena del Barbet, que, dividint-se en altres varies, forma les valls de Balatj, del Llech y Vallmanya, que desaiguen totes a la Tet. Y, finalment, vers al SE. s'en desprèn l'aresta del puig Sec, que uneix la Pica ab el Tretze Vents, que, com havem dit repetides vegades, està situat en la gran serralada divisoria que formen les serres del pic de Set Homes y Roc Negre, les que, subdividint-se a sa vegada, formen les diferents valls que van a parar al riu Tech.

Després d'admirar desde aquest cim totes aquelles serralades y pregones valls, començarem a pensar en la davallada, que férem pel mateix indret, retornant a la vall de Cadí y deixant al nostre darrera'l camí que per la font de la Perdiu va cap al Xalet, y qual itinerari serà descrit en el número prop-vinent d'aquest mateix BUTLLETÍ.

VALL DE CADÍ. LA PICA DE BALATJ

Clisé de Juli Soler

Feta la decisió, començarem a davallar per aquella estreta canal, arrapant-nos fortament a la penya, y ab tot cuidado de no fer rodolar cap pedra sobre'ls companys capdavanters. Al cap d'una hora tornavem a esser a la vall de Cadí, prop de sos poètics estanyols.

DE LA VALL DE CADÍ A SANT MARTÍ DE CANIGÓ Y VERNET

Desmuntada la tenda y enviat tot el nostre equipatge cap al Vernet, reprenghem nosaltres l'excursió, dirigint-nos ríveral avall cap a la font y barraques de Cadí, fins a l'entreforc ab el viarany que puja vers les Granges de Cadí, a uns 40 minuts de distancia. Deixant, doncs, a mà esquerra'l camí que segueix cap a la palanca, s'agafa'l corriol esmentat, que per sobre destriat pedregam va endinzant-se per aquella hermosa vessant fins a les barraques de les Granges de Cadí, en un petit planell envoltat de verdosos pasturatges recolzats en les trencades arestes que davallen del cim de la carena, la que guanyarem als tres quarts de l'indicat enforçament, per un collet format en la serra del Casamí y desde'l qual se disfruta de bell panorama vers abdugues vessants. D'aquí en avall el camí es molt perdedor, passant sempre per sota espessa boscuria de pins y abets qual després fullam no deixa veure'l rastre d'aquell viarany.

A la mitja hora s'arriba a altre coll en la carena que separa les valls de Sant Vicens y Sant Martí. El camí va esdevenint més hermos que may, passant-se continuament per entre grandiosa vegetació que cobreix tot aquell terror y priva de fer córrer l'esguard per entre la boscuria. Les plantes y arbustos de gros fullam, matisades y rublertes de mils flors de variats colors, formen veritable catifa sota aquell cel de brancatge y verdor infinita; una gran munió de xaragalls s'escorren per tots indrets, y tot ajuda a fer verament encisador aquell paisatge que per espay de més d'una hora estem contemplant embadalits. Després d'atravessada una bonica barrancada rodejada d'imponent abetar, se reprèn la pujada fins l'anomenat coll de les Banyes, a uns 1.645 m. d'altitut.

De desde aquest coll se segueix ja per la joliva barrancada de Sant Martí vers l'històric bosc dels Monjos, arribant-se a la mitja hora a l'antic, enrunat y restaurat monastir de Sant Martí de Canigó. Total, unes tres hores y mitja de desde'ls estanyols de Cadí.

Les runes d'aquest important y tradicional cenobi estan situades al caire d'esgarriosa cinglatera, sota cims encara més enasprats

y a una altitud de 1.055 metres sobre'l nivell del mar. L'aspecte general d'aquelles corprenedores construccions, coronades pel notable campanar que ab sos 20 metres d'alçada s'aixeca majestuosament al dessorre de la porta de l'abadia, no pot esser de més agradosa simpatia y trista recordança. En un moment seguïrem y resseguïrem totes aquelles runes més o menys restaurades: sa iglesia de tres naus, la cripta, els claustres, tot fou recorregut en un instant, deixant-me una impressió inexplicable de tristesa y condol per l'estat d'aquelles runes mil voltes profanades, y a les que avuy s'ha tret part de son encís y poesia ab la mania de les restauracions. Hi ha quelcom més hermós que una cosa hermosa: les runes d'una hermosa cosa, diu en Puvis de Chavannes; y nosaltres, tot malehint als causants de les destroces y enrunaments de nostres antigues construccions, no deixem d'anyorar aquell aire de poètica melangia d'unes runes també venerables qual aspecte tant armonisava ab els pintorescos paisatges que's veuen per aquells encontors. Aquelles runes nos feyen l'efecte d'un pot d'essencia que, a l'esser romput, no's fa més que escampar sa dolça flaire: al recullir novament les essencies oloroses, ja la seva aroma s'ha esvait, perdent part de sa fragancia. L'eura, arrapant-se per les esquerdes d'uns vells murs, els fa més agradosos que l'argamassa tapant les mateixes esquerdes. Podent fer una perdurable conservació, creyem que may hauria de procedir-se a una restauració o reconstrucció que moltes vegades resulta gens fidel y sense cap utilitat.

Sortosament no ha sigut així ab les de Sant Martí de Canigó, y això es d'agrahir als que han portat a cap aquell començ de restauració. A voltes es precís fer-ho així pera salvar els vestigis y recordances dels antics monuments. Sempre val més això que sa perdua y total desaparició: ens en havem de doldre, però ho havem d'aplaudir.

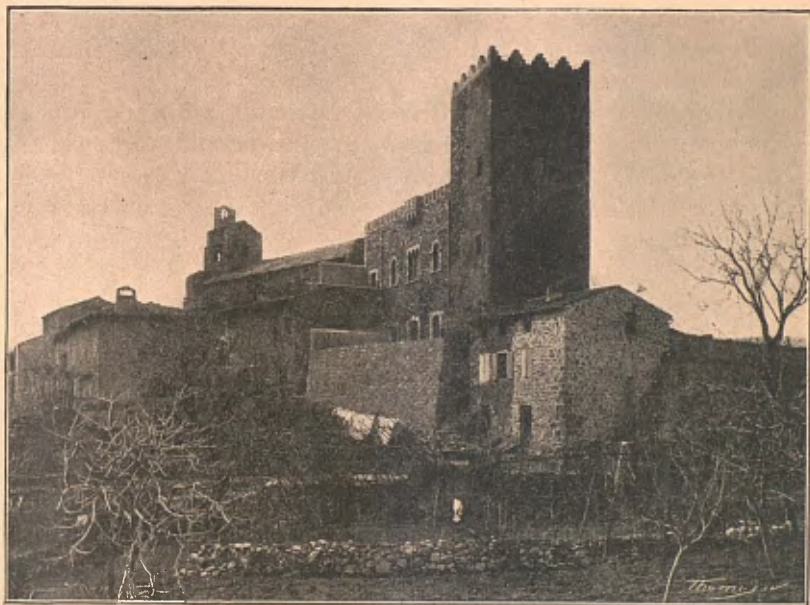
Y ara res direm de l'història y belleces d'aquestes construccions: el meu amic senyor Gaza y Rosselló vos en parlarà extensament. Volgueu esperar sa descripció y no us arrepenitieu, y mentres tant volgueu seguir-me cap a la font dels Monjos o del Comte, y per l'ample camí, obert per aquella penya, per la que va serpentejant, baixem fins al poble de Castell, tot admirant la pintoresca barrancada de Cadí, que va vorejant durant aquella mitja hora llarga que hem de deixar transcórrer.

De Castell a Vernet hi ha poca cosa més d'un quart, seguint sempre per la vorera dreta d'aquell hermós riueral.

La vila d'El Vernet està a una altitud de 620 metres, al peu de

les estribacions darreres de la serra canigonesa y en mitg de meravellosos paisatges rublerts de bellesa natural, que, junt ab les comoditats de que modernament s'hi disfruta, en fan un bon centre estiuenc y excursionista que's veu molt concorregut per catalans y francesos, que van a gaudir de son clima y de ses boniqueses.

La població es d'origen molt antic, trobant-se-la citada en 874.

Clixé de Juli Soler

CASTELL D'EL VERNET

El Vernet va esser també una dependència de l'abadia de Sant Martí de Canigó. L'actual vila està dividida en dugues parts: la població antiga's veu esgraonada en un petit serrat, en qual cim poden veure-s l'iglesia y les runes del seu castell senyorial, originari del mateix segle IX, presentant en son conjunt un aspecte molt típic y pintoresc. La part nova està al peu de la carretera, en el pla, y té un aspecte rialler y confortable, ab ses modernes edificacions, sos nombrosos xalets y sos grans hotels, situats al cap-d'amunt del seu principal carrer, que arrenca de baix de la plaça.

A la banda dreta de la rivera's troba'l jardí d'hivern y el sanatori, que es molt concorregut durant la temporada. Prop de l'antic establiment Mercader se troben montats els principals hotels,

l'extens parc, el casino y variats jardins y construccions que s'enfilen cap a la montanya de La Pena, fent d'aquest lloc una estada deliciosa y un dels punts més concorreguts de tot el Conflent.

A n'aquí podriem ja donar per acabada la nostra excursió per aquestes riques encontrades. L'endemà, de bon matí, recorreguerem en bon carruatge'ls 5 kilòmetres que separen El Vernet de l'important població de Vilafranca del Conflent, a la qual s'arriba després de deixar a mitg camí la vila de Cornellà ab sos històrics monuments.

Vilafranca es una població de 585 habitants, situada al peu de l'enforcament del riu Major ab la Tet, y a una altitut de 435 metres. Deu sa fundació a Guillem Raimond, comte de Cerdanya, a principis del segle XI, y fou objecte de molts privilegis per part de nostres comtes sobirans. La vila està encara emmurallada, voltant-la varies torres y ruines d'antigues fortificacions. El seu aspecte es rònc y trist, y en ses cases, fetes moltes d'elles de marbre roig, poden admirar-se diversos vestigis dels temps mitg-evals.

La seva iglesia parroquial, obra de principis del segle XIII, havia format part de l'antic priorat de Cornellà. Es d'estil romànic, ab dues portes desiguals en sa fatxada que contenen variades columnetes y treballats capitells que sostenen unes ben ornamentades arquivoltes. La nau, de volta de canó seguit, està dividida en dues per grossos pilans de forma quadrada que la sostenen.

A l'altra banda del riu Tet, y en la vertent de la montanya de Belloch, hi ha la Ciutadela, que comunica ab la població, a més del camí exterior, ab altre de subterrani que, passant per sota'l riu y per una esgraonada d'un centenar de graons, comunica ab diferents bateries que dominen tots aquells indrets. En la vessant dreta del riu hi ha la cova Bastera, formant una extensió d'uns 300 metres, y que val la pena d'esser visitada, proporcionant-se'l corresponent permís de l'autoritat militar.

Nos estavem ja dins del tren en direcció a la vila de Perpinyà y no sabiem estar-nos d'anar contemplant aquell grandió conjunt d'hermoses serralades, quals belleses acabavem d'admirar una volta més. Anavem fent camí, y en comptes de pensar en el repòs y les comoditats ciutadanes, ens complaviem en anyorar ja les impressions rebudes y en esforçar la nostra imaginació pera reveure y fer reviure en la nostra pensa la contemplació d'aquells poètics estanys y feréstegues serralades que tant havíem admirat en aquelles

felices jornades d'estar en plena Natura, y quals impressions y recordances són difícils de poder oblidar.

Si ab aquestes mal girbades ratlles he contribuït a recordar-vos agradoses impressions rebudes per aquelles encontrades, o bé us he fet augmentar el desitg de visitar-les, jo n'estaré ben orgullós. Si no es així, no us recordeu del temps esmerçat en llegir-les y cregueu que'l Canigó està rublert de belleses que jo no he sabut cantar-vos, y allavors arreconeu aquestes ratlles y llegiu al Poeta.

Març de 1906

EDUARD VIDAL Y RIBA

ICONOGRAFIA DE LA SANTÍSSIMA TRINITAT EN LA COMARCA DE BAGES

UNA de les més antigues tradicions religioses de Manresa, y sens dubte la que també resta encara més viva entre'l poble, es la vinguda de la *Misteriosa Llum* (21 de Febrer de 1345), en la que sempre ha vist un símbol de la Santíssima Trinitat; perquè, com diu la tornada de sos típics goigs, que no hi ha un sol manresà que no la sàpiga de cor:

Aquella Llum resplendent,
tant gentil, tant clara y pura,
la Trinitat nos figura
misteri tant excelent.

D'algunes representacions gràfiques de la Trinitat Beatíssima existents en nostra encontrada vos en diré, bé o malament, quatre paraules.

En la biblioteca d'una comunitat religiosa de Manresa hi ha un curiós llibre manuscrit, en el qual s'hi troba que'l misteri trinitari està figurat per medi de tres cercles que s'entrecreuen, com en una de les visions del profeta Ezequiel, y van adornats d'ulls. Dintre de cada cercle hi ha una mà en actitud de beneir, que representa'l Pare; en l'altre l'anyell, figurant al Fill; y el colom en el tercer, símbol de l'Esperit Sant.

També es de veure en el mateix llibre altra representació, que es la següent: una figura ab un sol cap que té tres fronts, tres

nassos, tres boques y quatre ulls, tot combinat de manera que forma tres cares iguals, aguanta ab les mans un triàngol equilàter. Al centre hi ha'l nom *Deus*; en un àngol s'hi veu la paraula *Pater*, en l'altre *Filius*, y en el tercer *Spiritus*. Entre'l centre y cada una de

les puntes hi ha escrit *est*, y cada línia del triàngol diu *non est*. D'aquesta manera'l dogma de la Trinitat s'expressa d'una manera molt enginyosa, ja que, además del triàngol simbòlic, s'hi llegeix: «*Deus est Pater. Deus est Filius. Deus est Spiritus*», y també: «*Pater non est Filius, Pater non est Spiritus, Filius non est Pater, Filius non est Spiritus, Spiritus non est Pater, Spiritus non est Filius*».

El papa Urbà VIII condemnà la representació de la Santíssima Trinitat per medi d'una figura humana ab un cap de tres cares, per haver incorregut els que feren aquestes imatges en l'error dels

antropoformistes, y després Benet XIV confirmà tal decisió. En els claustres del convent de les Caputxines de Manresa, construïts ab les despulles dels del monastir de Valldaura de la mateixa ciutat, que eren de l'any 1399, hi ha una columna que en son àbac té esculpida una cara disforme, feta de la manera amunt dita, que es un bonic exemplar arqueològic.

Fundant-se en l'aparició dels tres Angels, com representant la Trinitat Santíssima, alguna, encara que rara vegada, se figurava aquest misteri per medi de tres imatges d'homes exactament iguals, com en una miniatura del segle XII, que reproduïx Didron. En aquestes pintures s'hi guarda la coeternitat y l'igualtat de les tres persones; però hi manca'l caràcter y distintiu de cada una d'elles. En un quadro relativament modern, sembla que es del segle XVIII, existent en la clausura d'un convent d'aquesta ciutat, he tingut ocasió de veure-hi tractada d'aital manera la Trinitat; més en ell el Pare, además del ceptre, en el pit hi porta pintat un sol, el Fill hi du un anyell, y l'Esperit Sant un colom, estant rodejades les tres Persones d'una munió d'àngels, com si simbolisessin aquella visió de Daniel: «Milers de milers el servien, y milions de milions l'assistien».

Del segle XVII es una imatge de la Trinitat que's guarda en la capella del Remey de Manresa, representada de manera que'l Pare Etern està assegut, aguantant en sa falda al Fill, nu, d'una manera semblant a la que's pinta a voltes a la Verge dels Dolors, y al costat hi ha'l colom simbòlic del Sant Esperit.

Desde darrers del segle XII fins al XVIII se troba la Santíssima Trinitat agrupada representant assegut al Pare, tenint al davant al Fill crucificat, y l'Esperit Sant entre la creu y la cara del Pare. Així està en un altar de l'iglesia de Monistrol de Rajadell y en una bonica mènsula del segle XV, que, procedent de l'antic claustre del convent del Carme de Manresa, se conserva en el Museu Municipal de la Casa de la Ciutat.

Entre'ls fragments de taules gòtiques coleccionades en l'Arxiu de la Seu manresana n'hi ha un de molt notable, procedent de l'altar de la Santíssima Trinitat que a despeses de Mossèn Bernat Massadella, difunt, canonge y prior de la dita iglesia, pintà en 1501 mestre Gabriel Guardia, natural de Manresa y llavors habitant a Vich, nebot del dit canonge. En els capítols fets y concordats als 14 de Setembre del predit any s'hi consigna que'l retaule «haya esser de quatre pesas, so es, bancal e pesa del mig e dos costats», y en altre paragraf diu: «Item en la taula mijana haya esser

pintat la santa trinitat, so es, deu lo pare, ab una cadira copiosa e bella e ben daurada, tenint lo crucifix en les mans, e lo sant sperit precehint dels dos...», y més avall segueix: «Item es concordat que en la dita obra del dit retaula lo dit mestre Gabriel Guardia haya e sia tengut de metre entre tota dita obre allí hon més conexerà, e signament en la cadira de Deu lo pare e en les diademes e canipes e fresedures, mil panys dor». «Item es contengut que en totes les altres parts del retaula hon no haurà a posar panys d'or haya a vestir les himages e istories de bones colós, so es, assur, carmini, verts, blancs, que sien bons de pisa (?), marsicot, vermeló e com millor los porà haver.» De lo bé que complí son encàrrec en Gabriel Guardia se'n pot convèncer qui contempli la *taula mitjana*, que per sort se conserva, y de la que n'he vist una fotografia en els Museus Municipals de Barcelona; taula que, a més de son mèrit artistic, es força interessant, perquè en sa part inferior hi ha'l retrat de Mossèn Massadella en actitud de pregar, en el que s'hi poden estudiar els hàbits dels canonges de Manresa d'aquella època.

No sols en aquesta ciutat, sinó en altres llocs de la comarca, se pot veure'l misteri trinitari representat de diferents maneres. A més de l'altar de Monistrollet de Rajadell, en la gran sala del castell de Balsareny, entre lo milloret que conté, hi ha una pintura sobre taula, del segle XVI, ab la Beatíssima Trinitat. La venerable figura d'un vell, coronada sa testa per una tiara, es al mitg, representant al Pare; el Fill, jove de cara apacible, se troba a la dreta, com aguantant la creu, y a l'esquerra un jove de diferent fesomia porta un colom, símbol del Sant Esperit. Sota'l Pare Etern hi ha'l triàngol de ratlles iguals, voltat de les paraules: «*Santa Trinitas — unus — Deus*».

La Mare de Déu, *temple y sagrari de la Santíssima Trinitat*, està figurada en aquest concepte d'una manera tant senzilla com original en una imatge esculptòrica romànica que existia en la parroquia de Gayà, desapareguda, per dissort, fa uns quants anys, qual pit s'obre y deixa veure en son interior les tres persones divines.

Dins de l'antiga vegueria de Manresa y Bages, Berga y Bergadà, Llussà y Llussanès, en el terme de Castellar del Riu, hi podem admirar la representació més perfecta de la Santíssima Trinitat que hi ha al món, no pas feta per mà d'homes, sinó pel mateix Déu: el Pi de les Tres branques, símbol, fa més de mil anys, d'aquell misteri tant excelent, y arbre sagrat de la Patria Catalana.

CONGRÉS ARQUEOLÒGIC DE CARCASSONA Y PERPINYÀ

No hem pas d'esforçar-nos en demostrar els beneficis obtinguts pels congressos científics en tots els rams del saber humà. El Congrés Arqueològic de que'ns ocupem avuy té pera nosaltres trascendental importància, perquè molts dels punts que s'han de tractar y discutir afecten directament an aquell troç de terra catalana que forma'l departament dels Pireneus Orientals en la vehina República.

Si bé'l Congrés començarà a Carcassona'l dia 22 de Maig, continuarà a Perpinyà desde'l 26 al 30 del mateix mes.

El programa científic comprèn vint temes, tots ells molt interessants pera la nostra historia regional. En l'impossibilitat de transcriure-l íntegrament, extractarem alguns dels punts més importants que s'han d'estudiar en el referit Congrés:

Principals treballs arqueològics publicats sobre l'Aude y els Pireneus Orientals durant el segle XIX. Descobriments prehistòrics. Carta dels monuments megalítics. Establir la successió dels pobles que han habitat l'Aude y el Rosselló abans de la conquesta romana, per medi de la llingüística, l'epigrafia y les monedes. Origen dels noms monossilábics dels llocs de la Cerdanya.

Vies romanes de la regió. Aigües minerals antigament explotades y despulles de les termes romanes. Sepultures antigues.

Objectes d'art visigòtic y la seva influencia en l'art del Rosselló.

Influencia lombarda en les iglesies de la Provença, del Rosselló y de Catalunya. Caràcters de l'esculptura romànica en la regió pirenenca. Estudi de les portades rosselloneses y la persistència d'antigues formes arquitecturals fins a l'època moderna.

Caràcter de les iglesies gòtiques de l'Aude y del Rosselló, comparades ab les de Tolosa. Iconografia local: estatués de la Verge fins al segle XVI.

Castells de l'Edat Mitjana abans y després de la creuada albigesa. Caràcters generals de l'arquitectura militar en el Rosselló fins el segle XV. Castell real de Perpinyà.

Influencia dels reys de Mallorca en el desenrotllament de les arts en el Rosselló. Caràcters de l'arquitectura civil.

Inscripcions y escultures dels museus lapidaris; pedres sepulcralis; pintures murals. Colecció fotogràfica del mobiliari artístic de les iglesies y de les fonts baptismals.

Descripció de les miniatures dels manuscrits, art heràldic. Antiques indústries locals, etc.

El volum contenint els treballs premiats, il·lustrat ab fototopies, apareixerà en 1907 y serà distribuït entre'ls congressistes inscrits.

Recomanem als nostres consocis l'assistència an aquest Congrés, que, ademés de l'interès científic que desperta, tindrà l'atractiu de varies excursions que entren en el programa, prenent Perpinyà com a punt de sortida.

c. R.

BIBLIOGRAFIA

REVISTES DE CAMBI

Boletín de la Sociedad Castellana de Excursiones.—Valladolid, 1905.

Forma un escayent volum de 260 planes, il·lustrat ab multitud de gravats y algunes fototopies que van en làmines soles. Els nombrosos treballs històrics y artístics que publica referents an aquella regió, y que per falta d'espai no extractem, són la mellor prova de l'activitat dels excursionistes castellans. El caràcter eminentment arqueològic que imprimeixen a ses excursions priven a les memories que inserta d'un atractiu que tant s'avé ab les societats d'aquest genre com es l'estudi de la naturalesa, que no dubtem oferirà en aquella comarca particularitats dignes d'esser conegudes.

Cultura española (abans **Revista de Aragón**).

La *Revista de Aragón*, que desde 1900 venia publicant-se a Zaragoza, s'ha convertit en una altra revista més interessant encara que, ab el títol de *Cultura española*, sortirà desde aquest any trimestralment, a Madrid, en fascicles de prop de 300 pàgines. Tenim a la vista'l núm. 1, y pels treballs importantíssims que publica y pels noms dels col·laboradors ab que compta podem avançar que'l seu èxit es assegurat.

Consta de sis seccions: Historia, Literatura moderna, Filologia y historia literaria, Art, Filosofia, Varia.

Aquesta revista es de caràcter purament científic, deslligada de tot compromís de partit y de tot exclusivisme d'escola. L'independència de criteri li priva solicitar o admetre tota subvenció o apoy d'indole oficial. Sa divisió en Seccions, perfectament autònomes, es una garantia d'independència: cada Director es responsable de l'organització dels treballs en sa respectiva secció, y els autors, per sa part, responen exclusivament dels seus articles. Un sol ideal comú manté unides a les seccions autònomes: l'investigació serena y imparcial de la veritat científica.

Boletín de la Sociedad española de Excursiones. — Núms. 1, 2 y 3, 1906.

Estudio de la miniatura española desde el siglo X al XIX, per Claudi Boutelou; *Datos para la historia del arte. Portadas artísticas de monumentos españoles*, per Enric Serrano Fatigati; *Las tapicerías de la Corona y otras colecciones españolas*, per Elies Tormo.

Revista de Menorca. — Núms. 1, 2 y 3, 1906.

Cala's Covas, per L. Lafuente; *Informe sobre monumentos megalíticos*, per Hernandez Sanz y Tudurí; *Informe sobre el Apostadero Naval*, per la Lliga Marítima.

Boletín de la Sociedad Aragonesa de Ciencias naturales. — Núms. 1 y 1, 1906.

La entomología y la medicina, per Ricard J. Gorriz; *Concursos de 1905 y 1906*.

Bulletin Pyrénéen. 1905

Entre 'ls diferents treballs que publica, mereixen particular esment: *Esquisse toponymique sur la Vallée de Caunterets*, per Alph. Meillon; *Voyage au Barranco de Mascun*, per L. Briet; *Autour de Gavarnie*, per Brun; *Le pic d'Aubert*, per René Croste; *Circuit d'hiver dans la moyenne vallée d'Aure*, per Capitaine R.; *Le chalet du Canigó*, per C. S.; *De Lesponne à Gazost*, per D. G.; *Un campement au Lac de Castel d'Abarca*, per Ph. Tissé; *La route géodesienne du Bat-Laëtouse*, per Rayssé; *De la vallée d'Azun à la vallée de l'Ouzon*, per R.; *Les pics d'Europe*, per F. Labrousche; *D'Arreau à Luz*, per A. C. T.; *Une échappée sur les gorges du Tarn*, per R.

La Montaigne. Revista mensual del Club Alpin français. — Núms. 1, 2 y 3, 1906.

Quatre mois de triangulations dans le massif Pelvoux-Ecrins, per P. Helbronner; *L'Aiguille Verte du Glacier du Mont Blanc*, per Etoire Canzio; *Pour l'histoire du Mont Iseran et des cols qui l'avoisinent*, per E. Mettrier; *Etude sur le Ski*, per G. Bernard.

R.

SECCIÓ OFICIAL

SOCIS INGRESSATS DURANT EL PRIMER TRIMESTRE DE 1906

RESIDENTS

D. Alfred Pujol y Calvet.—D. Francisco Farran y Sellarés.—D. Jaime Arqué.—D. Francesch Alvarez.—D. Rafel Degollada y Castanys.—Don Joseph Lluís.—D. Osvald Pérez y Grau.—D. Pere Taberner.—D. Eudal

Vidal.—D. Joseph Vilamala y Galobardes.—D. Ferran Cruylles y de Pastor. — D. Ramon Bassas y Bover. — D. Vicens Murlà y Planella. — D. Manuel Ribas. — D. Antoni Castro y Calpe. — D. Joan Camprubí y Alomar. — Don Víctor Masriera. — D. Pere Socias. — D. Ricard de Valero. — D. Joseph Cardona y Ravella. — D. Julius Gatell y Sans. — D. Leandre Truñó. — D. Emili Rocamora y Macià. — D. Estanislau Sagarra. — D. Joseph Cuyàs y Carol. — D. Joan Carreras y Tarré. — D. Domingo Batlle y Suñol. — D. Miquel Balleñà y Gelabert. — D. Jacinte Baucells y Maymir. — D. Eduard Baixeras y Verdaguer. — D. Carles Pascual y Soldevila. — D. Marcellí Securum y Orga. — D. Joan Torras y Puig. — D. Francisco Alsina y Vila. — D. Enric Bancells y Blanch. — D. Joan Feliu y Codina. — D. Antoni Pons y Domínguez. — D. Tomàs Samora y Abello. — D. Frederic Utzet. — D. Miquel Gatuellas y Ferrer. — D. Joseph Pujals. — D. Alfons Pujol y Burgas. — D. Ramon Roca y Olivella. — D. Feliu Fages y Vila. — D. Eugeni Gallart y Doria. — D. Tomàs Carreras y Artau. — D. Pau Figuerola Ferretti. — D. Santiago Ribot y Prat. — D. Lluís Vilardebò y Marsà.

DELEGATS

D. Joan Soler, a Roda de Vich. — D. Agustí Dolcet, a Sant Hipòlit de Voltregà. — D. Ferran Guasch, a Manlleu. — D. Jaume Casals y Martí, a Manlleu. — D. Joan Grivé y Raus, a Manlleu.

DONATIUS PERA LA BIBLIOTECA

Del senyor Comte de Castellà: un exemplar de sa monografia *Valls d'Andorra*.

De D. Francesch Tomàs y Estruch: un exemplar de son poema *Vándalo*, y un exemplar de l'album *Catalunya*, per Urgell, ab un pròlec del donador.

De D. Antoni Cremades: cinc exemplars de l'opúscol *Razones que abonan el señalamiento del domingo para que el obrero descanse*, y cinc exemplars de *El Quijote en las escuelas*.

De D. Carles Francisco Maymó: dos exemplars de *Bodas de oro de la Casa Provincial de Maternidad y Expósitos de Barcelona*.

De D. Frederic A. Bonay: tres accions en pergamí de la «Real Compañía de Comercio de Barcelona», de data 10 de Novembre de 1760.

De D. Cels Gomis: un exemplar de la obreta *Cantares*, original del donador.

Dos exemplars de la cançó popular catalana *La Pastorella*.

De l'«Asociación Barcelonesa de Amigos de la Enseñanza»: *Sesión inaugural del curso académico de 1905-906*.

La Lista de Notarios colegiados de esta Provincia.

De D. Geroni Martorell: el follet *La Casa Provincial de Maternidad y Expósitos de Barcelona*, por D. General Guitart.

De D. Jaume Massó Torrents: el volum IV de la *Revista de Bibliografia catalana*.

De D. Joseph M.ª Bofill: dos exemplars d'un mapa de Sant Julià de Vilatorrada y sos encontorns.

De Mossèn Norbert Font y Sagué: un exemplar de sa obra *Geologia*.

Dos exemplars del *Manual de l'Excursionista*, del «Centre Excursionista d'Urgell y Sagarra».

Dos exemplars de la cançó popular *Isabel*.

Del President de l'«Acadèmia de Jurisprudència»: un fascicle contenint el Discurs de l'inaugural y Ressenya del secretari.

Del Dr. M. Font de Boter: un exemplar imprès de la conferencia donada a l'«Ateneu Barcelonès» sobre *El Radium*.

Dos exemplars de la cançó catalana *Perleta*.

De D. Rafael Rodríguez Ruiz: el treball imprès *Estudio de la Ginnástica desde el punto de vista de la Higiene Pública*.

PERA'LS MUSEUS Y COLECCIONS

De D. Frederic A. Bonay: un troç o mostra del «Pan de Azúcar», Montanya de Río Janeiro; un troç de fusta fòssil trobada en l'interior de la República Argentina; un troç de cuir de bou cristallinat.

De D. Narcís Cuyàs: cinc clixés.

CRONICA DEL CENTRE

MARÇ DE 1906

EXCURSIÓ A TARRAGONA. — El dia 18, en el primer tren del matí, sortiren cap aquella històrica ciutat nostres consocis senyors Aràjol, Bombach, Carreras, Danés, Guarro, Galbany, Mitjans, Pascual, Roig (Joan), Roig (G.), Valls y Vintró.

Acompanyats de D. Agustí M.ª Gibert, D. Ricart Nadal y del senyor Poblet, encarregat del Museu Provincial, passaren a visitar tot lo que de més notable enclou l'antiga ciutat de Tarraco: ses muralles, el Pretori, el Seminari, la Catedral y el Museu Provincial, aont els esperaven el senyor Morera y son director D. Angel del Arco Molinero, admirant una vegada més les riqueses arqueològiques que guarden totes aquestes construccions.

Per la tarda passaren a visitar l'aqüeducte romà o pont de les Ferreres, desde ont els companys Aràjol, Danés, Pascual y Roig (Joan y Gabriel), se dirigiren cap a Valls pera visitar, l'endemà, el renomnat monastir de Santes Creus, mentres els demés companys retornaven a Barcelona en el darrer

tren del mateix dia 18, molt satisfets tots ells de les atencions de que havien sigut objecte durant sa curta estada en aquella capital.

SESSIONS Y CONFERENCIES

LES VALLS D'ANEU. — El dia 2 d'aquest mes nostre benivolgut consoci D. Joaquim Morelló donà la seva tercera y última conferencia ressenyant les hermoses encontrades d'aquesta pirenenca regió, resseguint les voreres de la Noguera y admirant les belleses naturals de que la mateixa està rublerta a desdir. El senyor Morelló acompanyà son treball ab un seguit de vistes fotogràfiques d'aquella comarcada que féu encara més interessant la ressenya d'aquelles valls montanyenques.

APLEC DE CANÇONS POPULARS CATALANES. — El dia 5 va donar-se la segona sessió dedicada a l'aplec de cançons de nostra terra que, recullides pel distingit folk-lorista en Valeri Serra y Boldú, foren premiades en la darrera «Festa de la Música Catalana». Per indisposició de D.ª Maria Vila de Masó, donaren a conèixer les tonades de dites cançons el mestre en Joseph Masó y el propi senyor Serra y Boldú. També 's donaren a conèixer en aquesta sessió uns atinats comentaris de D. Rosendo Serra y Pagès a cada una de les cançons que constitueixen aquest interessant recull.

NOTES D'UNA EXCURSIÓ A BELLPUIG, VALLBONA DE LES MONGES Y SANTA COLOMA DE QUERALT. — Nostre consoci D. Joseph Galbany y Parladé va llegir en la sessió celebrada'l dia 9 unes interessants notes d'una excursió fa temps realisada per aquelles encontrades, de quals llocs y monuments més notables varen projectar-se una notable colecció de vistes fotogràfiques. El senyor Galbany va descriure y estudiar ben cuidadosament les belleses monumentals que guarden aquelles antigues poblacions, ben dignes d'esser visitades per tots els que s'interessin pel coneixement de l'història y l'arqueologia de nostra Catalunya.

PROCEDIMENT PERA LA CORRECCIÓ DE LA CONVERGENCIA DE VERTICALS EN LES FOTOGRAFIES. — El dia 14 nostre consoci, l'enginyer D. Joaquim Aràjol, de la Secció de Fotografia del CENTRE, va donar la seva anunciada conferencia, desenrotllant el següent interessant programa: «Procediment pera la correcció de la convergència de les verticals en les fotografies obtingudes ab la màquina desnivellada. Aventatges d'aquest mètode, en l'excursionisme, sobre'l clàssic de descentrament de l'objectiu. Estudis teòrics y conclusions pràctiques».

Prenent per punt de partida en sa part doctrinal les fórmules del capítà «de Romance» pera la correcció de la convergència de verticals en els fototipos, va estudiar detingudament les condicions precises pera que la dita correcció sia obtinguda dintre la geomètrica, presentant varies taules y un diagrama gràfic obtingut ab l'aplicació d'aquelles. Passant al terreny de la pràctica, va exposar també totes les condicions que han de precisar pera

l'obtenció d'una solució ben pràctica y veritable del problema exposat, segons els diferents casos que puguen presentar-se y l'escrupulositat de l'operador.

Després de referir-se molt especialment al cas de les diapositives pera projeccions, va exposar el senyor Aràjol una serie d'atinades consideracions y fonamentats concells sobre diferents punts referents al tema per ell tant ben tractat, fent-ne especial aplicació a l'excursionisme.

Acabada l'exposició del citat procediment pera la correcció de fotografies defectuoses per la convergència de verticals, varen projectar-se una nombrosa serie de parells de vistes fotogràfiques de diferents construccions, com campanars, absis, xemeneyes, carrers y altres edificacions, primer per medi de clixés tal com foren obtinguts ab el defecte degut a la causa esmentada, y després ab altre degudament corretgit per aplicació del mètode exposat, lo que va posar de manifest l'utilitat y els aventatges de l'indicat procediment.

GÈNESIS SOCIAL DELS POBLES. NECESSITAT DE DETERMINAR-LA. — Nostre consoci el doctor D. Domingo Martí y Julià va donar el dia 15 una notable conferencia sobre'l tema que capsa aquestes ratlles. Començà'l doctor Martí la seva interessant conferencia fent veure l'importancia de l'estudi social dels pobles a fi de conèixer les necessitats dels mateixos y atendre a sa finalitat propia y característica. Prenent com a base l'estudi proposat per la revista *La Science Sociale* sobre les comarques naturals, a fi d'arribar a la confecció del mapa social del món, ne féu especial aplicació a la nostra Catalunya, estudiant detingudament els elements que, segons son criteri, havien d'esser el fonament de l'estudi proposat, que no són altres que'l propri terrer, l'home y l'aplicació de ses activitats sobre aquell, o sia'l treball. Després d'exposar tot el plan a desenrotllar pera la realisació d'aquesta idea, féu veure palpablement l'auxili que l'excursionisme pot prestar a n'aquesta obra, la conveniencia de que'l nostre CENTRE, com a entitat més indicada, procurés contribuir a n'aquella tasca. Acabà'l senyor Martí y Julià fent veure la necessitat de l'estudi de la gènesis del nostre poble, ja que així, a més de contribuir als esforços que altres venen realisant en pro de l'estudi social del món, fariem sentir la veu de Catalunya en el concert d'altres terres civilisades y contribuiríem també poderosament al coneixement de la nostra propia personalitat social, tant necessaria avuy dia, donats els moviments patriòtics que bateguen en el sí de la nostra nacionalitat.

EL FOLK-LORE ANDORRÀ. USOS Y COSTUMS. — El dia 26 el senyor Comte de Castellà va donar la seva anunciada conferencia, fent un acabat estudi de les tradicions, costums y règim polític d'aquella República. En forma ben agradosa va descriure les acostumades rebudes dels Prínceps de les Valls d'Andorra, els seus mercats y principals fires, y moltes costums populars de les mateixes, constituint un veritable treball monogràfic que

anà acompanyat ab la projecció lluminosa d'un bell aplec de pintoresques vistes fotogràfiques referents a n'aquelles encontrades.

UNA EXCURSIÓ A TERRA SANTA. — Durant els dies 16, 23 y 30 d'aquest mes nostre consoci D. Ignasi Soler y Damians donà ses primeres conferencies de l'interessantíssima excursió als sants llocs que s'ha proposat ressenyar en la tanda que'n té anunciada.

En sa primera conferencia descrigué la travessia fins a Caiffa, fent una ressenya d'aquella badía, de sos monuments y de l'hermós panorama oviador desde la planura del Carmel. Desde Caiffa passà a Sèforis y Nazareth, fent un acabat estudi monogràfic de totes aquestes poblacions, detenint-se especialment en lo que fa referencia a les tradicions y costums propries dels diferents agrupaments en que's divideixen sos habitants.

En les successives conferencies descrigué aquella comarcada, fixant-se principalment en les poblacions de Jerusalem y Bethlem, de quals monuments més remarcables ne féu una acabada descripció, y d'una manera especial de les dugues Basíliques del Sant Sepulcre y de la Nativitat del Senyor, aixís com també dels estanys de Salomó y de Sant Joan de la Montanya, excursió aquesta darrera que va realisar desde Jerusalem.

Acabà 'l senyor Soler la seva tercera conferencia descrivint el trajecte de Bethlem a Beiruth, la plaça comercial més important de tota la Siria, deixant pera les conferencies que seguiràn l'acabament d'aqueixa interessant excursió.

Durant aquestes sessions han sigut projectades un gran nombre de pulcres vistes fotogràfiques tretes pel propri conferenciant durant el seu viatge a n'aquelles regions.

CONVERSES D'ARQUEOLOGIA

Resum-programa de les que ha vingut donant aquest mes D. Pelegrí Casades y Gramatxes, y que han sigut també acompanyades ab la projecció de gran nombre de vistes fotogràfiques referents a monuments arqueològics de les èpoques ressenyades.

Dia 3. Conversa XVIII. — La Fenicia (continuació). — Invent de l'alfabet pels fenicis. — Art fenici. — Sa característica. — Arquitectura fenicia. — Sos caràcters generals. — Ses particularitats distintives. — Creencies del poble fenici sobre la futura existencia. — Ses tombes y sepulcres.

Dia 10. Conversa XIX. — La Fenicia (continuació). — Ses sepultures. — Mobiliari fúnebre. — Les tombes fòra de la Fenicia. — Sos temples. — Sa construcció y notes característiques.

Dia 17. Conversa XX. — La Fenicia (continuació). — Arquitectura civil del poble fenici. — Treballs de pública utilitat: muralles, ports, aprovisionament d'aigues. — Materials usats en ses construccions. — L'esculptura fenicia.

Dia 24. Conversa XXI. — La Fenícia (continuació). — L'esculptura religiosa. — Idea general de la regió de la Síria. — Conceptes geogràfic y ètnic de la mateixa. — La civilització primitiva a l'illa de Xipre. Sos caràcters distintius. Sa descripció.

Dia 31. Conversa XXII. — La Fenícia (continuació). — L'estatuària religiosa del poble de Xipre. — La glíptica entre 'ls fenicis. — La pintura. — Ses decoracions policròmiques. — La ceràmica. — Ses notes característiques.

EXCURSIONS DE PRIMAVERA

(1906)

Excursió desde la Vall d'Hostoles a les serres de Sant Julià del Mont y Vall del Fluvià (Baixa Garrotxa). 15, 16 y 17 d'Abril (Pasqua florida).

Excursió geològica pels voltants de Girona, Vall d'Amer y Caldes de Malavella. 14, 15 y 16 d'Abril.

Excursió a Garraf y al «Cau Ferrat» de Sitges (Secció d'Arquitectura). 22 d'Abril.

Excursió de Gelida al turó de Puig d'Agulles, Corbera y Molins de Rey. 13 de Maig.

Excursió a l'Illa de Mallorca (en projecte). Segona quinzena de Maig.

Excursió de Breda al Gorc del Comte, Reminyó, Orsavinyà y Pineda. 24 de Maig.

Excursió al Castell de Montsoriu (Secció d'Arquitectura). 24 de Maig.

Excursió a les Guilleries. 3 y 4 de Juny.

Excursió desde la Plana de Vich a la Plana d'Olot y serra de Finestres. 2, 3, 4 y 5 de Juny (Pasqua granada).

Excursió al Vallespir. 3 y 4 de Juny.

Excursió geològica a Sant Joan de les Abadesses y comarca de Camprodon. 2, 3 y 4 de Juny.

Excursió a Montmany, serres de Bertí, Sant Miquel del Fay y Sant Feliu de Codines. 17 de Juny.

Excursió de Calaf a Cardona, Sant Llorenç dels Piteus y Gòsol, valls del Cardener y de l'Aiguadora. 28, 29 y 30 de Juny y 1.^r de Juliol.

El CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA sols se declara responsable de lo contingut en la *Secció Oficial* del seu BUTLLETÍ, deixant íntegra als respectius autors la responsabilitat dels treballs firmats.